

Reservväelaste kriitiline hoiak ja tagasiside õppekogunemistele ei pruugi tähendada väiksemat kaitsetaht. Kriitilisus võib näidata vajadust infovahetuse tõhustamise ja õppuse eesmärkide selgema sõnastuse järele.

Reservväelaste vaade riigikaitsele ja õppekogunemistele

23. jalaväepataljoni võitleja lisaõppekogunemisel Okas 16. oktoobril 2019.

Foto: v-srs Siim Verner Teder

Eleri Lillemäe
kaitseväe akadeemia uuringute
koordinaator-analüütik
Kairi Kasearu
Tartu ülikooli empiirilise
sotsioloogia professor

Eesti riigikaitse põhineb reservväel, mistõttu tehnilise võime kõrval on keskel kohal inimene. Reservväe võimet arendatakse ja hoitakse algul ajateenistuses ja edaspidi õppekogunemistel.

Ajateenistuse ja õppekogunemiste paremaks planeerimiseks on alates 2016. aastast korraldatud kompleksuuringut, esmalt ajateenijate seas, kuid alates 2018. aastast on Tartu ülikooli ja kaitseväe akadeemia ühine inimvara uurimisrühm küsitlenud reservväelasi kevadiste reservõppekogunemiste käigus. Esimene selline õppus oli Siil aastal 2018, millele järgnes Kevadtorm aastal 2019.

Järgneval kahel aastal osutus nii õppuste kui ka küsitluste jaoks piiravaks teguriks koroonaviiruse levik. Selle taandudes alustas uurimisrühm 2021. aastal küsitluse korraldust lisaks kevadistele suurõppustele ka sügisestel lisaõppekogunemistel.

Uuringutevad katavad reservväelaste tervise ja füüsiliste võimete näitajaid, hoiakuid, motivatsiooni, kogemusi ning tagasisidet õppustele. Uuringutulemused annavad teavet kaitseministeeriumi valitsemisala erinevatele üksustele teaduspõhiste juhtimisotsuste langetamiseks.

Mitme aasta jooksul kogutud andmed võimaldavad vaadelda ajas toimunud muutusi ja seda nii reservväelaste hoiakute kui ka õppuste tagasiside põhjal. Järgnevalt heidame pilgu viimatisel suurõppusel Siil 2022 ja võrdleme saadud tulemusi varasemate õppekogunemistega.

Tööandjate ja pereliikmete toetus

Meie varasemad uuringud on näidanud, et reservväelaste valmidust osaleda õppekogunemistel mõjutab see, kuidas tajutakse ümbritsevate inimeste suhtumist õppekogunemisel osalemisse. Kui ühiskond, perekond ja töökoht on õppekogunemisel osalemise suhtes positiivselt meelestatud ja toetavad seda, soodustab see reservväelase valmidust osaleda ka järgmisel õppekogunemisel.

Võrreldes reservväelaste hinnanguid ümbritsevate inimeste toetusega õppekogunemisel osalemise suhtes 2018. aasta ja 2022. aasta Siili õppuse puhul, jääb eelkõige silma, et kui sõprade, kooli, töö- ja õpingukaaslaste toetus on püsivalt olnud küllaltki suur, siis järjest enam tajutakse nii tööandjate kui ka pereliikmete toetust.

Kui 2018. aastal tundis 66% reservväelastest, et nende tööandja suhtus Siilile tulekusse hästi, siis viimasel Siili õppusel nimetas tööandja suhtumise positiivseks kolmveerand uuringus osalejatest. Pereliikmete toetuse tajumine suurenes samas ajaraamis veelgi enam.

Tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada õppust ümbritseva sotsiaalse ja

23. jalaväepataljoni võitlejad varustust proovimas lisaõppekogunemisel 16. oktoobril 2019. Foto: v-srs Siim Verner Teder

geopoliitilise kontekstiga: kuna õppus toimus vaid mõni kuu pärast Ukraina sõja algust, oli üldine ühiskondlik foon riigikaitse suhtes tugevalt toetav. Ühelt poolt võib seda tõlgendada kui tööandjate ja pere toetuse objektiivset kasvu tulenevalt õppekogunemiste ühiskondlikul tasandil mõtestamisest ja väärtustamisest, teisalt võib see väljendada ka reservväelaste enesidentiteedi tugevnemist ja sellest tulenevat ühiskondliku toetuse tajumist.

Ootus individuaalseks arenguks

Õppustele seatud ootuste puhul on reservväelaste seas näha märgatavat julgeolekukeskkonnas toimunud muutuste mõju. 2021. aasta sügise küsitlusega lisaõppekogunemisel Okas 2021 võrreldes on Siili 2022. aasta küsitluse tulemustes kasvanud õppekogunemise erinevaid eesmärke väga oluliseks hindavate reservväelaste osakaal.

Eriti olulisena tuleb 2022. aasta Siilil osalenute puhul esile ootus ja tajutud vajadus enda sõjaliste oskuste värskendamiseks. Seega võib öelda,

et arusaam õppekogunemiste vajadusest on paranenud ja neid peetakse üha olulisemaks. Sellele viitavad ka vabades vastustes esitatud reservväelaste sisukad ettepanekud ja tagasiside õppekogunemisele.

Mitmed ettepanekud rõhutavad vajadust muuta formeerimine süstematiseeritumaks, jagada rohkem selgitusi nii õppuse korralduse kui tegevuste eesmärkide kohta ning tagada parem oluline korraldus. Eelkõige ootavad aga õppusel osalejad, et neil on õppekogunemise jooksul võimalik värskendada oma teadmisi ja oskusi ning nende riigikaitsele panustatud aega kasutatakse efektiivselt. Nii 2018. kui ka 2022. aasta Siili õppusel oldi kõige vähem rahul just aja efektiivse kasutuse ja õppekogunemisel viibitud aja eest makstava toetusega.

Kõige enam oldi aga rahul oma üksuse ühtekuuluvustunde ja sidususega ning ülemate suhtumisega õppekogunemisel osalejatesse. Nendes aspektides hindas õppekogunemist väga või pigem heaks 85% vastajatest. Ühtlasi on 2018. aasta Siiliga võrreldes toimunud just nendes kahes õppekogunemise ta-

hus kõige suurem hüpe rahulolus (eelmisel Siili õppusel andis väga hea või hea hinnangu vastavalt 77% ja 71%).

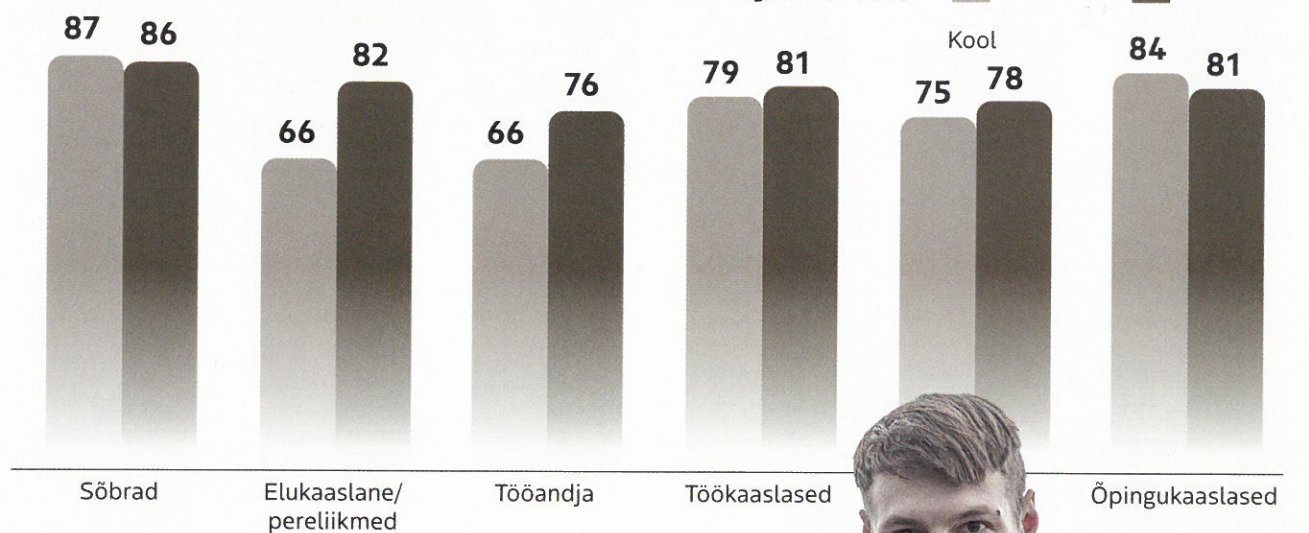
Samuti oldi sel aastal rahul ülemate teadmiste ja oskuste tasemega (78%), üksuse sõjaliste oskuste ja koostöövõimega (77%) ning õppekogunemise emotsionaalse õhustikuga (75%). Sidusus oma rühma ja teenistuskaslastega on sealjuures reservväelaste hinnangul ka peamiseks õppekogunemisel osalemist soodustavaks teguriks.

Suurenenud otsustuskindlus

Muutunud julgeolekuolukord peegeldub ootuspäraselt reservväelaste riigikaitse hoiakutes. Kui eelnevatel aastatel (2018 ja 2019 suurõppused, 2021 lisaõppekogunemine) kinnitas oma usku Eesti kaitstavusse ligi 60% vastajatest, siis 2022. aasta õppustel osalejatest ligi kolmveerand.

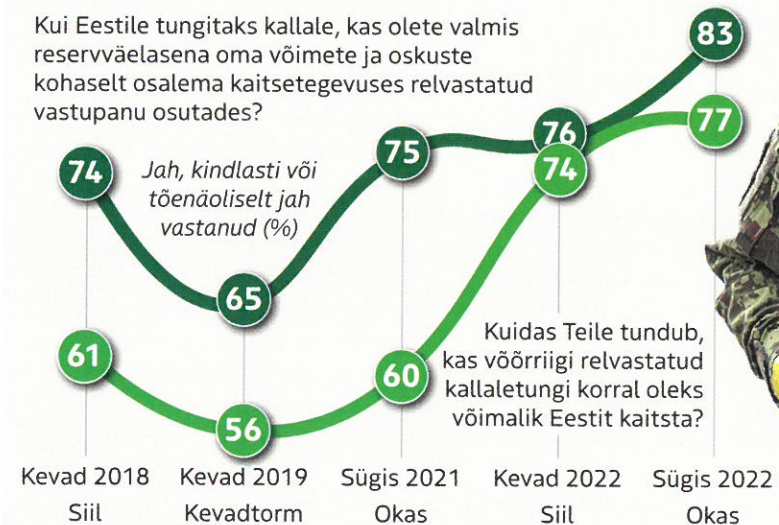
Samuti on suurenenud isiklik panustamisvalmidus. Kui võrrelda 2021. aasta sügisel ja 2022. aasta kevadel korraldatud küsitluse tulemusi, on mõlemal puhul sarnane osakaal vasta-

Õppusel osalemise suhtes positiivse suhtumise tajumine (%)

Panustamisvalmidus ja usk Eesti kaitstavusse

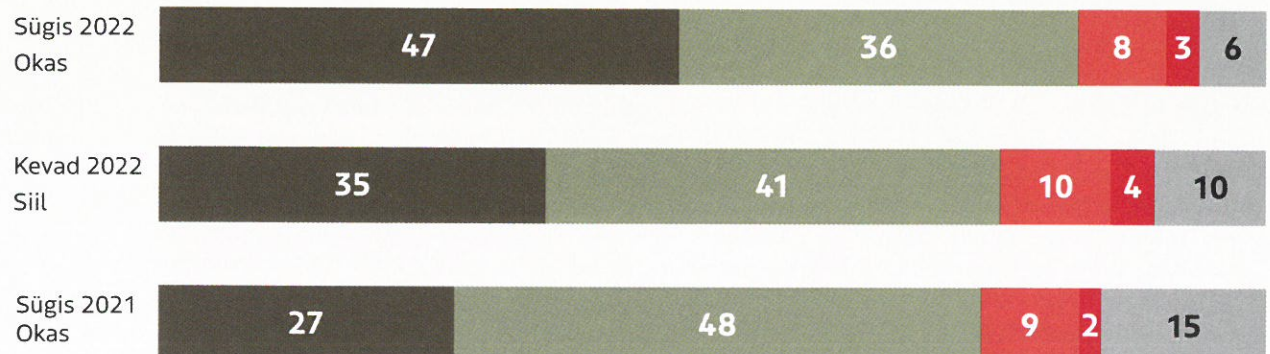
Kui Eestile tungitaks kallale, kas olete valmis reservväelasena oma võimete ja oskuste kohaselt osalema kaitsetegevuses relvastatud vastupanu osutades?

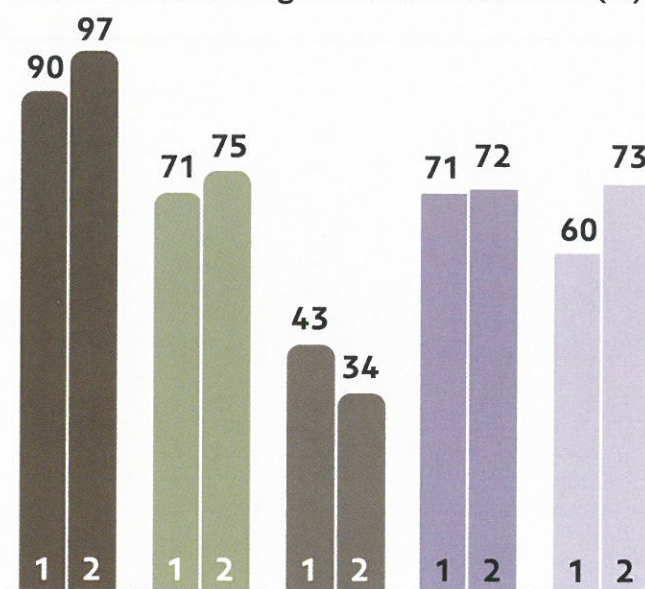
Valmidus panustada kaitsetegevusse (%)

Kui Eestile tungitaks kallale, kas olete valmis reservväelasena oma võimete ja oskuste kohaselt osalema kaitsetegevuses relvastatud vastupanu osutades?

Jah, kindlasti
 Tõenäoliselt jah
 Tõenäoliselt mitte
 Kindlasti mitte
 Ei oska öelda

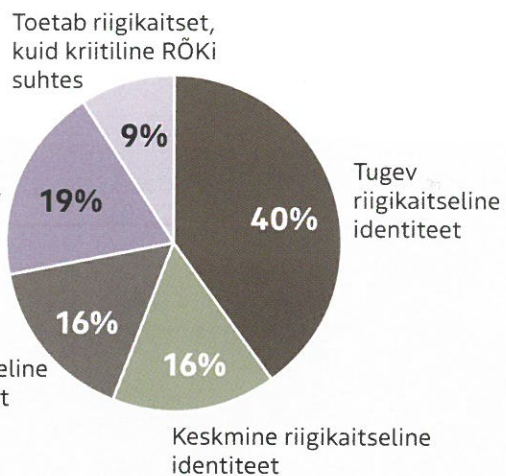

Reservväelaste riigikaitse hoiakud (%)

Toetab riigikaitset, kuid enda rolli ei näe

Nõrk riigikaitse identiteet

1 Kuidas Teile tundub, kas võõrriigi relvastatud kallaletungi korral oleks võimalik Eestit kaitsta? (jah, kindlasti + tõenäoliselt jah)

2 Kui Eestile tungitaks kallale, kas olete valmis reservväelasena oma võimete ja oskuste kohaselt osalema kaitsetegevuses relvastatud vastupanu osutades? (jah, kindlasti + tõenäoliselt jah)

jatest valmis osalema kaitsetegevuses relvastatud vastupanu osutades, mis justkui ei viita individuaalse panustamisvalmiduse tõusule, mida näeme alles sügisesel lisaõppekogunemisel. Kui vaadata tulemusi aga detailsemalt, näeme hoiakute kristalliseerumist ajas.

Pärast Ukraina sõja algust on olnud tõusuteel nende vastajate osakaal, kes oleks kindlasti valmis osutama relvastatud vastupanu võõrriigi kallaletungi korral ja samas vähenenud nende hulk, kes ei ole oma seisukohas kindlad olnud.

Need tendentsid viitavad sellele, et suurenenud ohutaju ja muutunud julgeolekutingimused on suunanud reservväelasi oma käitumisviisi võõrriigi agressiooni korral läbi mõtlema ja hoiakutes väljendub suurem otsustavus.

Riigikaitse identiteet

Reservväelaste suhtumist riigikaitse saab kirjeldada riigikaitse identiteedi mõõdiku kaudu, mis on loodud küsitluses sisalduva nelja väitepaari abil. Väitepaarid mõeldavad arusaama sellest, kui võrd näha oma pikaajalist rolli riigikaitse, reservõppekogunemise kui riigi kaitsevõime tugevdajat, toetust reservarmee põhinevale riigikaitsemudelile ja valmisolekut Eesti kaitsetegevuses osaleda.

Väitepaaridele antud vastuste põh-

jal jagunevad reservväelased viite gruppi (tehtud klasteranalüüs). Kõige suurema grupi (40% kõigist küsitlusest) moodustavad tugeva riigikaitse identiteediga reservväelased, ligemale üks viiendik on neid, kes toetavad riigikaitset, kuid ei näe enda jaoks riigikaitse pikemaajalist rolli. 16% on keskmise riigikaitse identiteediga ning sama suur hulk on nõrga riigikaitse identiteediga reservväelasi. Kõige vähem – 9% on neid, kes muud suhtuvad riigikaitse suhtes kriitilisemad.

Riigikaitse identiteedil on selge seos kaitsetahtega. Tugeva riigikaitse identiteediga reservväelased on vankumatult veendunud, et Eestit on võimalik kaitsta ning ise on nad selleks valmis osalema relvastatud vastupanus.

Võttes teise äärmuse ehk nõrga riigikaitse identiteediga reservväelased, siis usub nendest 43% Eesti kaitse võimalikkusesse ning kolmandik on valmis ise relvastatud vastupanu osalema. Õppekogunemise suhtes kriitilistest reservväelastest on valmis ise riigikaitse panustama ligemale kolm neljandikku, samasse suurusjärku jääb kaitsetegevuses osalejate osakaal keskmise riigikaitse ja enda väiksemat riigikaitse rolli nägevate reservväelaste rühmades.

Erineva riigikaitse identiteediga rühmade kaupa tuleb esile, et tugeva

riigikaitse identiteediga reservväelaste jaoks on õppekogunemise eesmärgid selgelt seotud sõjalise ettevalmistusega. Kui üldiselt tuli õppusele hea meelega veerand vastajatest ja kohusetundest 2/5, siis tugev riigikaitse identiteet on selgelt seotud positiivse meelestusega reservõppekogunemise osalemiseks – 48% tuli Siilile hea meelega, 46% kohuse täitmise valmidusest.

Arusaam riigikaitsest ja enda rolli mõtestamine loob aluse valmiduseks osaleda konkreetsel õppusel, samas õppuse suhtes kriitilisem meelestatust ei pruugi alati tähendada väiksemat kaitsetahtet. Seega õppuse korraldamise vaates on oluline pöörata tähelepanu nii õppuse tehnilis-logistilisele küljele kui ka selgelt sõnastatud eesmärkidele ja reservväelaste ootuste juhtimisele.

Mõtlemiskoht nii planeerimise kui ka reservväelaste vaates on see, et kui kaitsetahe on individuaalse kaitsevalmiduse alustala, siis ilma korraliku väljaõppeta ja oskusteta on reaalses lahinguolukorras keeruline oma kaitsetaht realiseerida.

Lõpetuseks soovime riigikaitse inimvara uurimisrühma nimel tänada kõiki reservväelasi, kes on küsitlustele vastanud ja andnud seeläbi olulise panuse teaduspõhiste otsuste tegemiseks järgmiste õppekogunemiste korraldamisel. Teie tagasiside ja ettepanekud on oodatud ka järgmistel õppekogunemistel!

SÕDURILEHE PODCAST

Skänni mind